

AGRICULTURA ȘI CREȘTEREA ANIMALELOR - ACTIVITĂȚI PREDOMINANTE ÎN DOBROGEA INTERBELICĂ

Ion RÎȘNOVEANU*

Astract:

Predominant activities in inter-war Dobroudja were the agriculture and animal breeding because the habitans live in the rural area.

Statisticile realizate în perioada interbelică au dovedit faptul că, în provincia dintre Dunăre și Mare, majoritatea populației locuia în mediul rural, iar principalele ocupații erau reprezentate de cultivarea pământului și creșterea animalelor.

Cea mai spinoasă problemă cu care s-au confruntat atât autoritățile centrale de la București, cât, mai ales, autoritățile locale, a fost punerea în aplicare a legilor agrare, cu precădere a Legii agrare din anul 1921. Problema agrară în Dobrogea a avut o particularitate față de Vechiul Regat și chiar față de Transilvania și Banat și datorită statutului de „colon” pe care l-a avut țăranul dobrogean¹.

Însă, în plină perioadă interbelică, problema împroprietăririi țăranilor cu pământ nu a fost rezolvată în provincia dintre Dunăre și Mare decât parțial. Abuzurile primarilor și ale consilierilor comunali, corupția existentă în mediul rural sau chiar neștiința celor mai mulți dintre țărani au reprezentat tot atâtea motive ale tergiversării rezolvării problemei agrare. În timp ce orfanii, invalizii și văduvele de război nici măcar nu au fost trecuți pe liste de către comisiile locale, meseriașii, cârciumarii, mulți locuitori care aveau deja pământ și apropiații primarilor erau împroprietăriți cu precădere².

* Muzeograf, Muzeul Marinei Române, strada Traian nr. 53 Constanța, 900725.

e-mail: irasnov@yahoo.com

¹ Const. N. Sarry, *Exproprierea în Dobrogea*, în *Dobrogea jună*, an XVI, nr. 3/23 decembrie 1919, p. 1. În continuarea articolului, reputatul ziarist constănțean arăta: „Trecerea pământului în mâna acelor care îl cultivă... comportă, în ceea ce privește provincia noastră, o discuție specială întrucât înșăfășează laturi deosebite. Pământul din Dobrogea n-a fost căpătat și nici păstrat în condițiunile și împrejurările „moșiilor” din țara veche. Proprietarul mare din Dobrogea, în marea majoritate a cazurilor, e plugar de meserie. Țăranul român de la noi, chiar cel găsit aici de la încorporarea provinciei, e un colon care, dacă a avut de întâmpinat o sumă de neajunsuri, are drept la o serie de avantaje. Statul posedă în Dobrogea domenii întinse, parcelate care pot fi puse imediat la dispoziția celor lipsiți de pământ. Natura solului dobrogean mărginind veniturile plugarului nostru numai la acelea ale agriculturii propriu-zise, impune un lot unitar, pe cap de familie, mai mare în întindere ca dincolo în țară”.

² D.J.A.N. Tulcea, fond Prefectura Tulcea, dosar 86/1921, f. 42.

De aceea, una din măsurile pe care le-au luat autoritățile de la București a fost revizuirea împrumuturilor acolo unde comisiile special înființate au constatat nedreptăți. În aprilie 1926, Constantin Garoflid, ministrul Agriculturii, a dat dispoziții clare consilierilor agricoli din cele patru județe dobrogene în vederea împrumutării tuturor țăranilor care nu aveau pământ³.

Această stare de lucruri se manifesta în condițiile în care la nivelul societății dobrogene se punea întrebarea dacă existau suficiente forțe de tracțiune pentru a putea fi cultivată toată suprafața de teren agricol din Dobrogea. Răspunsul a fost negativ în condițiile în care rapoartele autorităților locale au consemnat lipsa vitelor de muncă⁴, iar la orașe se raporta o accentuată penurie de combustibil necesar autotractorelor⁵.

Cu toate aceste neajunsuri care s-au manifestat în provincia trans-danubiană în toată perioada interbelică, munca agricultorilor și-a continuat mersul firesc. Pământurile au continuat să fie lucrate cu aceeași pricepere, din generație în generație, semn al unui puternic sentiment de proprietate nutrit de agricultorii dobrogeni.

În agricultura dobrogeană interbelică, se cultivau aceleași tipuri de plante ca pe întreg cuprinsul țării. În cazuri izolate, unii proprietari au introdus soiuri de plante străine regiunii cu scopul de a încerca o ameliorare a speciilor autohtone. Perioadele îndelungate de secetă au sporit îngrijorarea agricultorilor dobrogeni care au căutat soluții pentru înlăturarea urmărilor dezastruoase ale acestui flagel. S-a ajuns la concluzia că irigarea suprafețelor cultivate ar putea constitui o soluție în acest sens. Însă, existau cel puțin două motive pentru care irigarea nu reprezenta o rezolvare viabilă: nu orice tip de pământ putea fi irigat, iar lipsa capitalului investit în această operațiune întârzia ameliorarea culturilor⁶.

Cum, însă, acest defect climatologic nu se manifesta numai în provincia dintre Dunăre și Mare, s-a căutat o modalitate care să îmbunătățească această situație. După lungi experiențe, o mică parte din agricultorii dobrogeni cu dare de mână, precum și stațiuni experimentale au început folosirea sistemelor de cultură Dry-Farming și Boumriol practicate în Statele Unite. Însă, experimentele realizate în Dobrogea nu au dat rezultatele așteptate atât pentru faptul că nu au avut continuitate, cât și pentru că nu au fost respectate regulile de aplicare⁷.

Cu toate aceste neajunsuri, în Dobrogea erau cultivate suprafețe întinse cu cereale, acestea constituind principala sursă de hrană a locuitorilor din provincia trans-danubiană, dar și o marfă de export foarte căutată pe piețele europene. Primul loc între culturile cerealiere era ocupat de orz, care se preta foarte bine la clima și terenurile agricole ale Dobrogei. Locul doi era ocupat de grâu, cultivat cu rezultate deosebite în zonele Constanța, Mangalia și Medgidia. Coloniștii macedo-români au introdus o varietate de grâu sticlos foarte productiv și rezistent la secetă, dar care avea marele neajuns de a fi atacat de rugină. Porumbul reprezenta a treia plantă cultivată în Dobrogea. Cultivarea acestuia a cunoscut o dezvoltare deosebită, în anul 1927 fiind acoperite 93 204 ha. Modul de îngrijire era același ca în Vechiul Regat, cu excepția

³ *Împrumutarea țăranilor cu pământ*, în *Dacia*, an XIII, nr. 84/17 aprilie 1926, p. 1.

⁴ Vasile Liveanu, *Relații agrare și mișcări țărănești în România. 1908-1921*, București, Editura Politică, 1967, p. 299.

⁵ *Avem forțe de tracțiune suficiente?*, în *România agricolă*, an I, nr. 115/27 iulie 1919, p. 4.

⁶ C. Filipescu, *Agricultura, în Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească*, București, Cultura Națională, 1928, p. 485.

⁷ *Ibidem*, p. 485.

Dobrogei de Sud. În această zonă, agricultorii îi tăiau vârful de deasupra știuleților, grăbindu-i coacerea. Și, nu în ultimul rând, ovăzul și secara erau cultivate pe suprafețe medii din totalul terenurilor arabile din Dobrogea, deși cererea pe piața europeană a acestor cereale a fost din ce în ce mai mare în perioada interbelică⁸.

În Dobrogea interbelică au existat trei tipuri de exploatare agricole, în funcție de suprafața de teren cultivată și de numărul mașinilor agricole folosite. Tipul de exploatare agricolă mare valora peste un milion de lei, exploatarea agricolă mijlocie era evaluată la puțin peste cinci sute de mii de lei, iar exploatarea de mici dimensiuni avea o valoare de doar câteva zeci de mii de lei⁹.

Exploatarea agricole mari și mijlocii se caracterizau prin faptul că, alături de aportul proprietarului, un rol important îl jucau forța de muncă plătită, inventarul agricol străin și, uneori, împrumuturile de la băncile agricole.

Exploatarea agricole mici se caracterizau prin faptul că agricultorul își cultiva singur terenul, ajutat de familia sa și folosind propriul inventar agricol. Nu recurgea la forța de muncă străină și foarte rar apela la mașinile agricole ale comunității¹⁰.

Creșterea demografică deosebită cunoscută de Dobrogea în perioada interbelică a dus la mărirea necesarului de hrană pentru populație și, implicit, la necesitatea creșterii suprafețelor agricole cultivate și obținerea unor recolte mai mari. De aceea, odată cu introducerea unor tipuri de culturi mai rezistente la factorii climaterici și la dăunători, agricultorii dobrogeni au introdus și mașini agricole performante menite să schimbe fața agriculturii. Deși majoritatea locuitorilor din mediul rural foloseau tot metodele tradiționale, introducerea unor astfel de mașini agricole nu a reprezentat doar o modă, ci o necesitate imediată. Înainte de primul război mondial, în provincia trans-danubiană se găseau doar câteva autopluguri, folosite mai mult ca experiment, pentru ca în perioada interbelică să fie folosite aproximativ șapte sute de astfel de mașini agricole¹¹.

Pe lângă cultivarea cerealelor, o altă activitate de bază a agricultorilor dobrogeni era cultivarea viței-de-vie. Pentru încurajarea viticulturii în Dobrogea, au fost înființate două pepinieră la Isaccea și la Murfatlar. Cea de la Isaccea avea ca scop principal producerea materialului săditor, iar ce de la Murfatlar experimentarea și punerea în valoare a soiurilor calcaroase din regiunea de stepă prin producerea vinurilor superioare de masă și șampanizarea lor.

Prin aplicarea legilor agrare, cea mai importantă fiind Legea agrară din anul 1921, o bună parte din terenuri au trecut în proprietatea țăranilor. Mulți dintre aceștia, fie pentru uzul propriu, fie pentru valorificarea cât mai bună a loturilor pe care le-au primit, au început să planteze vii pe suprafețe din ce în ce mai mari. Însă, prețurile foarte mari ale materialului altoit de bună calitate, precum și faptul că agricultorii au

⁸ *Ibidem*, p. 501. Rapoartele Căpităniilor porturilor dobrogene, Serviciului Maritim Român și ale Direcției Porturilor Maritime au consemnat o creștere substanțială a cantităților de cereale exportate prin porturile românești în perioada interbelică.

⁹ *Ibidem*, p. 503 și următoarele.

¹⁰ *Ibidem*, p. 506.

¹¹ *Ibidem*, p. 502. În județul Constanța erau folosite 135 de tractoare de diferite sisteme, în județul Caliacra se foloseau peste 450 de autotractoare, iar în județul Durustor agricultorii foloseau peste 60 de tractoare. În cele două județe din sudul Dobrogei aceste mașini agricole se aflau, în majoritate, în proprietatea coloniștilor care au făcut sacrificii materiale importante pentru a le putea achiziționa. Acestora li se adăuga un număr destul de mare de semănători, secerători, treierători și alte tipuri de unelte agricole.

fost amăgiți de prețurile mici și avantajele soiurilor hibride, au plantat cu acestea gurile din plantațiile vechi, dar au și înființat noi plantații¹². Dar, deziluziile nu s-au lăsat mult timp așteptate și în scurt timp cultivatorii s-au convins de inferioritatea hibridilor producători direcți de viță-de-vie. De aceea, s-a renunțat la cultivarea acestor hibridi și s-a trecut la folosirea materialului săditor altoit procurat atât de la pepinierele din țară, cât și din import.

Cele mai importante centre viticole din provincia trans-danubiană au fost Sarica, Babadag, Cogealac, Măcin, Ostrov, Hârșova, Siliștra, Vetrina, Popeni, Turtucaia, dar și Cernavoda, Murfatlar, Biul-Biul, Mangalia și Balci.

Pomicultura din Dobrogea interbelică nu a avut o importanță deosebită printre preocupările agricultorilor din această provincie. Dezinteresul locuitorilor pentru această îndeletnicire, precum și eforturile minime depuse de stat au făcut ca această ocupație să nu reprezinte o prioritate pentru dobrogeni. Densitatea scăzută și caracterul eterogen al populației, veșnic preocupată de grijile plugăriei, au fost tot atâția factori care nu au permis agricultorilor din provincia dintre Dunăre și Mare să acorde o grijă continuă pomiculturii¹³.

În privința apiculturii, Dobrogea interbelică a prezentat aspecte diferite. În timp ce în nordul și sudul provinciei trans-danubiene numărul celor care se ocupau cu această îndeletnicire era destul de mare, în zona centrală, în special în zona Constanței, numărul apicultorilor era destul de mic. Acest lucru este explicabil dacă ținem seama de faptul că în zonele de stepă, unde agricultura propriu-zisă ocupă suprafețe mari, ramurile anexe cădeau pe planul al doilea. La toate acestea contribuia și clima care face ca, începând cu luna iunie, orice vegetație spontană să-și sisteze cursul, să se ofilească și să se usuce. Flora fiind foarte sărăcăcioasă, hrana albinelor devine, la rândul ei, precară, iar producția de miere insignifiantă.

În nordul Dobrogei, unde se găseau păduri de tei pe suprafețe întinse, alături de o floră mai bogată și variată, apicultura reprezenta o ocupație importantă. Centre apicole importante se aflau la Luncavița, Nifon, Acic Tepe, Budila Mare, Carcaliu, Cerna, Greci, Pecineaga, Turcoaia, Măcin, Meidanchioai, Ceamurlia de Sus, Nalbant, Slava Rusă și Isaccea¹⁴.

În afară de crescătorii de albine localnici, care au început această ocupație mai ales după primul război mondial, în fiecare an veneau colonii întregi de stupari din sudul Basarabiei și din zona Galați. Unii își luau stupii înapoi pe durata iernii, dar cei mai mulți îi lăseau pe loc. De cele mai multe ori, acești apicultori își cumpărau câte un mic loc pe care construiau o magazie pentru stupi și o locuință mai mică pentru ei.

O altă ocupație tradițională a dobrogenilor a fost creșterea animalelor. Această îndeletnicire a existat în Dobrogea înainte de realipirea provinciei la România în anul 1878, dar și la începutul secolului al XX-lea când a cunoscut o amploare deosebită.

¹² *Ibidem*, p. 516. În conformitate cu datele statistice realizate de Ministerul Agriculturii în anul 1927, în Dobrogea erau cultivate 10 865 ha. de viță-de-vie, din care 2 551 ha. erau plantate cu viță indigenă nealtoită, 2 865 ha. cu viță altoită și 5 198 ha. cu viță hibridă de producători direcți.

¹³ În perioada interbelică, în Dobrogea erau cultivate puțin peste 1 000 ha. de pomi fructiferi, proporția fiind de sub 1% din totalul suprafețelor cultivabile.

¹⁴ *Ibidem*, p. 522.

Cei care se ocupau în mod tradițional cu creșterea animalelor, în special a oilor, au fost mocanii¹⁵, amintiți în acest sens în mai toate însemnările călătorilor străini care au străbătut stepele dobrogene¹⁶.

Începând cu anul 1925, acestora li s-au adăugat coloniștii macedo-români pentru care principala ocupație în regiunile din care au emigrat era creșterea animalelor, în principal a oilor. Firi practice și combative, având un simț al afacerilor foarte dezvoltat și dând dovadă de o solidaritate exemplară, aceștia s-au impus rapid în localitățile unde s-au instalat și au ajuns la o bunăstare materială de invidiat, în condițiile în care mulți dintre ei s-au confruntat la venirea în România cu serioase probleme¹⁷.

Deși provincia dintre Dunăre și Mare a cunoscut în perioada interbelică o dezvoltare fără precedent, totuși principalele ocupații ale locuitorilor au rămas agricultura și creșterea animalelor. Această stare de lucruri a fost posibilă datorită decalajului față de provinciile dezvoltate, dar și faptului că majoritatea populației locuia în mediul rural în pofida dezvoltării urbane.

¹⁵ Aceștia erau păstori originari din zona Brașovului și a Sibiului care au trecut la sud de Carpați în procesul de transumanță. Apartenența acestora a fost atestată în acte oficiale începând cu anul 1859, când domnitorul Alexandru Ioan Cuza le-a acordat dreptul de a se stabili în România. Primele grupuri de mocani și-au făcut sălaș în bălțile Dunării, pe teritoriul județului Ialomița de astăzi. Mulți dintre aceștia au trecut Dunărea în Dobrogea și au continuat să se ocupe de creșterea oilor, acumulând averi importante în condițiile în care nu au suferit șicane majore din partea autorităților turcești. Începând cu anul 1878, odată cu reunirea Dobrogei cu România, autoritățile de la București au acordat o atenție deosebită colonizării acestei provincii cu element mocănesc. Buni gospodari și dovedind o seriozitate specific ardelenilor, aceștia s-au impus rapid în cadrul mozaicului etnic din Dobrogea, atrăgându-și respectul tuturor celorlalți locuitori ai Dobrogei.

¹⁶ Apostol D. Culea, *op. cit.*, p. 65.

¹⁷ Vasile Th. Muși, *op. cit.*, p. 83 și următoarele.

